

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA FANINING FUNKSIONAL RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI

Qulmurodova Muxlisa Sanjarovna

Samarqand davlat pedagogika instituti magistranti

Jamilova Norjon Abduxoliq qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada pedagogik texnologiya fanining mohiyati va uning funksional rivojlanish xususiyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etiladi. Xususan, pedagogik texnologiyaning ilmiy-nazariy, amaliy, diagnostik, shaxsga yo'naltirilgan va innovatsion funksiyalari xorijiy hamda o'zbek olimlarining ilmiy qarashlari asosida yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari pedagogik texnologiyaning zamonaviy ta'lim tizimida ta'lim samaradorligini oshirishdagi muhim ahamiyatini asoslashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik texnologiya, ta'lim jarayoni, funksional rivojlanish, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, innovatsion yondashuv

Kirish. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida pedagogik texnologiya muammosi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etish, o'qitish natijalarini oldindan rejalashtirish va kafolatlash pedagogik texnologiya fanining asosiy vazifalaridan hisoblanadi. O'zbekistonlik olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda pedagogik texnologiya ta'lim jarayonini samarali tashkil etishning muhim omili sifatida e'tirof etiladi.

Asosiy qism. Pedagogik texnologiya ta'lim jarayonini loyihalash, amalga oshirish va nazorat qilishga yo'naltirilgan tizimli faoliyatdir. V.P. Bespalko pedagogik texnologiyani aniq pedagogik tizim sifatida talqin etgan bo'lsa [1], o'zbek olimi **B.L. Farberman** pedagogik texnologiyani o'qituvchi va o'quvchi faoliyatining oldindan rejalashtirilgan hamda kafolatlangan natijaga yo'naltirilgan tizimi sifatida izohlaydi [5].

Ilmiy-texnik taraqqiyot jadallashuvi davrida, XX asming ikkinchi yarmida paydo bo'lgan "Pedagogik texnologiya" o'quv fani mazkur pedagogik texnologiyalar - har bir bosqichi va har bir dementi jiddiy asoslangan, xolisona tashxislanishiga, katolatlanuvchi pirovard natijaga mo'ljallangan - pedagogik jarayonni tuzish va ro'yobga chiqarish imkoniyatini beradi. Pedagogik texnologiyalar zamonaviy jamiyatning ta'lim tizimida bevosita ishlab chiqarish kuchiga aylanadi.

"Pedagogik texnologiya" fani to'liq o'quv jarayonini, shu jumladan uning asosiy qismi bo'lmish o'qitish jarayonini qamrab oladi. XX asrning oxirida va XXI asrda o'qitish texnologiyalari yanada rivojlanib bormoqda, yangi turlari paydo bo'lmoqda.

Pedagogik texnologiyaning ilmiy-nazariy funksiyasi ta'lim jarayonining metodologik asoslarini belgilaydi. O'zbekistonlik pedagog olim **J.G'. Yo'ldoshev** pedagogik texnologiyani ta'lim jarayonining maqsadga yo'naltirilgan, tizimli va izchil tashkil etilishini ta'minlovchi ilmiy yondashuv sifatida baholaydi [6]. Ushbu funksiya pedagogik faoliyatni intuitiv emas, balki ilmiy asosda tashkil etish imkonini beradi.

Amaliy funksiya pedagogik texnologiyaning muhim tarkibiy qismi bo'lib, u o'qitish jarayonini aniq bosqichlar asosida tashkil etishni ta'minlaydi. **R.H. Jo'rayev** ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'qitish samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilarning bilish faolligini rivojlantirishga xizmat qilishini ta'kidlaydi [7].

Pedagogik texnologiyaning diagnostik va nazorat funksiyasi ta'lim natijalarini baholash va monitoring qilishga qaratilgan. Ushbu funksiya orqali o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalari aniqlanadi hamda pedagogik jarayonga zarur tuzatishlar kiritiladi. O'zbek olimi **M. Ochilov** pedagogik texnologiyada baholash va tahlil jarayoni ta'lim sifatini ta'minlovchi muhim omil ekanligini qayd etadi [8].

Ya. A. Komenskiy asarlarida, inson tabiati qonuniyatiga uyg'unlashgan o'qitish tartibini izlash urinishlari mavjud. O'qitish texnologiyasining asosiy elementlari - darslik tamoyili, sinflik tamoyili, o'qitishning predmetligi, o'quv materialini bayon etishning umumtartibi - aynan Ya. A. Komenskiy tomonidan ishlab chiqilgan edi. Bu esa uning pedagogik tizimining sanoatlashgan jamiyatdagi uning ommaviy, so'ngra umumiy ta'lim ehtiyoji uchun uzoq yillar xizmat qilishini ta'minlaydi. U o'qitishning yagona takomillashgan usulini ko'z oldiga keltirib, uni soat mexanizmining aniq va ravon ishi bilan taqqoslagan edi.

Ya. A. Komenskiy bu haqda shunday degan edi: "O'qitish san'ati - vaqt, fanlar va usullarning mohirona taqsimotidan boshqa hech narsani talab etmaydi. Agar biz bu taqsimotni aniq o'rnatadik, maktab yoshlarini o'qitish, ularning soni qanchaligidan qat'iy nazar, tipografiya asboblari bilan minglab qog'ozlarni nafis harflar bilan bezatishdan yoki Arximed mashinasini o'rnatib, uylar, minoralar yoki xilma-xil og'irliklarni ko'chirishdan, yoki minglab kemada okeanni kesib o'tib, Yangi Olamga (Amerikaga) jo'nab ketishdan ham osonroq bo'ladi. Hamma narsa soatdek yengillik bilan, shimday zavq va shavq bilan oldinga yuradiki, shunday zavq va shavq bilan unga o'xshash avtomatni kuzatamiz va nihoyat, faqat bunaqa epchil asbobda erishilishi mumkin bo'lgan ishonch bilan unga qaraymiz. Shunday qilib, Olloh taolo haqqi, soatga to'la o'xshagan shunday maktab tuzilmasini ishlab chiqishga urinib ko'ramiz" [9].

Shaxsga yo'naltirilgan funksiya pedagogik texnologiyaning zamonaviy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu yondashuvda o'quvchi ta'lim jarayonining markaziga qo'yiladi. **N. Azizxo'jayeva** shaxsga yo'naltirilgan ta'limni o'quvchining individual imkoniyatlarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik jarayon sifatida talqin etadi [10].

Pedagogik texnologiyaning innovatsion funksiyasi axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va interaktiv metodlarni ta'lim jarayoniga joriy etishni nazarda tutadi. O'zbekiston ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti sifatida qaralmoqda.

Xulosa

Pedagogik texnologiya fanining funksional rivojlanishi ta'lim jarayonining ilmiylik darajasini oshirish, o'qitish samaradorligini ta'minlash va shaxs rivojiga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirish imkonini beradi. Xorijiy va o'zbek olimlarining ilmiy qarashlari pedagogik texnologiyaning nazariy va amaliy ahamiyatini yanada mustahkamlab, uni zamonaviy ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi sifatida e'tirof etishga asos bo'ladi. O'qitish jarayoni bilan ishlab chiqarish-texnologik jarayonni taqqoslash asosida - pedagogik texnologiya o'zida o'qitishning zamonaviy samarali shakl va usullarini qamrab olganidek, zamonaviy ishlab chiqarish-texnologik jarayon ham mahsulot tayyorlashning eng samarali usullarini qamrab olishini ta'kidlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989.
2. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний. – М.: МГУ, 1984.
3. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М.: Знание, 1999.
4. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.: Академия, 2005.
5. Farberman B.L. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2000.
6. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
7. Jo'rayev R.H. Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2010.
8. Ochilov M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Aloqachi, 2008.
9. Pedagogik texnologiya: Oliy o'quv yurtlari uchun Darslik/ N.X.Avliyokulov, N.N.Musaeva – Toshkent: Cho'lpon NMIU, 2012. 208 b.
10. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2006.